

"Quan la festa calla"

PREMI JUNTA LOCAL FALLERA - LXI JOCS FLORALS

AUTOR: SANTI PUENTES SEGARRA

La festa s'acostava, però alguna cosa, com una brisa amarga, feia que aquell any el poble no respirara amb la mateixa intensitat. Les mascletades, aquell soroll primitiu que arrebossava l'aire de pólvora, ja no eren el mateix; les flames de les falles, aquelles que abans cremaven els pecats del poble amb la força d'un crit, ja no sabien com purificar res. Tot semblava més gran, més car, més buit. I Paterna, aquell poble ple de racons d'amor i d'històries antigues, semblava perdre's a poc a poc, entre la falsedat d'un espectacle que s'amagava sota el nom d'una tradició que ningú ja recordava del tot.

Jaume Peris, un home de mirada tacada pels anys, s'havia tornat un estrany en el seu propi poble. Abans, les Falles eren el batec del barri. Els veïns compartien la gestió de la falla com si fos una família, amb l'escalfor d'aquells que s'havien conegut des de la infantesa, amb els ulls brillants del futur i les veus aplaudint sota els focs. Però ara tot estava convertit en una farsa. Les comissions falleres eren companyies de teatre que representaven un paper més que una celebració comunitària; i les flames que devoraven les figures de carto pedra i fusta eren només un record borrós de la purificació. L'aroma a pólvora, que abans impregnava les robes, es barrejava amb un aire de plàstic i artifici, com les banderoles amb la senyera que adornaven els carrers.

Aquell any, la falla del Gran Teatre es construïa a velocitat vertiginosa, com si tinguera una data de caducitat, com si no es volguera perdre temps. El carrer estava ple suro, de gespa, terra i pintures que s'utilitzaven per embolicar el nucli de la falla amb un brillar que recordava temps passats. La gent que passava pel costat ja no es parava a mirar, ja no feia preguntes. S'havien convertit en espectadors d'una festa que ells mateixos ja no entenien. La música, massa alta, les converses entre veïns, massa distants. Tot semblava portar un únic objectiu: fer la festa més gran, més lluidora, més espectacular, més... buida.

—Tot açó ja no té essència, mare. Ja no és el mateix —va dir Jaume aquell matí, amb una veu que ressonava en les parets de la cuina, on el fum de l'oli fregit es barrejava amb els records d'un passat que no acabava de marxar. El silenci de Magdalena va respondre com una sentència: l'acceptació.

Magdalena sabia que el seu fill feia anys que pensava en el mateix. Des que va tornar, després de perdre's per les ciutats que no tenien l'ànima que el poble d'abans sí que tenia, Jaume s'havia convertit en un estrany. Els mateixos carrers, els mateixos somriures, els mateixos edificis, però ja res era igual. Les Falles, aquell monument al foc i a la unió, havien esdevingut un negoci, una màquina de guanyar diners que, a poc a poc, va devorar la naturalesa comunitària que les havia caracteritzades.

La Falla de Sant Roc, de la qual Jaume n'havia estat un jove faller, era una de les més antigues i estimades del poble. Però allò que abans s'argumentava en hores de converses entre veïns, a la llum tènue de les veles, ara es resolia en reunions plenes de diners, de patrocinadors i de publicitat. Ja no eren les carasses de carto pedra i fusta que es cremaven per purificar l'any, ara eren autèntiques empreses amb el seu propi consell d'administració.

Jaume no va poder evitar recordar el dia que va començar a veure els primers signes de la decadència: quan els joves que venien de fora van començar a ocupar els llocs en les comissions, aportant diners i destruint els hàbits de les velles generacions. Va ser aquell dia quan va entendre que l'esperança que la festa fos una veritable celebració del barri s'esfumava com la fusta que cremarien més tard en la nit.

Un dia, durant les primeres reunions per decidir el tema de la falla de l'any següent, un grup de nous membres, a penes arribats a Paterna, van proposar que la falla representara una mena de "futur sostenible", amb elements que recordaven més a un simulacre d'art modern que a una veritable crítica a la societat. Ningú va protestar, ningú va aixecar la veu. Els més vells de la comissió ja no tenien força, ja no podien fer sentir la veu d'aquells que havien viscut les Falles com una manera d'expressar-se.

—I tu, Jaume, què en penses de tot això? —li va preguntar en Vicent, amb la mirada de qui volia amagar una vergonya que no podia deixar de veure. El vell president, que s'havia encarregat de la comissió durant dècades, sabia que la caiguda de la tradició era inevitable, però encara feia l'esforç de sostenir-la amb les mans tremoloses.

Jaume va mirar la plaça, on la nova falla ja es començava a alçar, una massa de suro i pintura que ofegaven l'autèntic esperit de la festa. Els records de les Falles de la seua infantesa, amb la gent del barri treballant plegada, braç a braç, amb les mans tacades de pintura i de sorra, semblaven una altra vida. Aquella vida es perdia amb cada masclet que esclatava al carrer.

—El que ha passat amb les Falles, Vicent, és que han perdut la seua ànima. I nosaltres, que no podem més que mirar com el fum es fa més gros, ja no som res més que fantasmes que s'ofeguen en la foguera d'un espectacle que ningú vol recordar com era —va dir Jaume, amb el mateix dolor a la gola amb què es diuen les veritats amargues.

Vicent va fer un gest que va semblar voler cobrir-se de la vergonya d'aquell sentiment. Però la mirada de Jaume, com una falla que no s'acaba d'apagar, li va fer veure que l'ànima de Paterna, la que va ser la força de les Falles, havia estat venuda. I no hi havia res a fer. Només quedava observar com les flames es cremaven en una gran celebració de tot el que ja havia mort.

La plaça començava a omplir-se de gent, i el murmurí era cada vegada més intens, com si tots els ànims del poble es barrejaren en una gran onada que no es deixava dominar. Els peus de les figures de fusta, abans elaborades amb la paciència dels mestres fallers que coneixien l'art de les seues mans, eren ara una caricatura del que havia estat. La gent s'aturava davant la nova falla com si hagueren estat convidats a una festa estranya. Els xiquets corrien entre les flames dels petards, observant les figures, però ni un d'ells semblava preguntar-se què representaven realment. La pirotècnia, els crits, els balls i les paelles ja no eren un reflex del poble; eren només una escenografia.

Jaume es va quedar aïllat, en un racó de la plaça, on els anys no havien estat tan durs. Va mirar l'escena amb una melancolia que no s'acabava d'amagar. Quan era xiquet cada racó del poble era conegut, cada casa tenia una història per contar, cada falla era una obra que es feia amb les mans i amb el cor. Però ara tot era massa gran per a Paterna, massa impersonal. La gent venia d'arreu, fins i tot dels barris de València, per veure l'espectacle, per sentir-se part d'una festa que no els pertanyia. La relació entre el poble i la festa, que abans era un lligam quasi sagrat, havia estat reemplaçada per un conjunt de màrqueting, de selfies i de patrocinis que eren molt més importants que la memòria.

Aquella vesprada un grup de joves passava al seu costat rient i cridant, amb una energia que li era desconeguda. Tenien el rostre enganxat als seus mòbils, capturant cada moment com si estigueren en un plató de cinema. "Mira, la foto! Posem-nos tots davant de la falla, va!", va cridar un d'ells, mentre els altres s'agrupaven en una coreografia gairebé rutinària. El riure que seguia a cada foto era un crit buïdat, una imitació d'una alegria que no tenia profunditat. Quan se'n van anar Jaume va notar el buit que deixaven, com si un tros d'ànima se n'hagués anat amb ells. Els rostres dels joves no mostraven la força d'aquells que abans agafaven les eines per construir la falla; ara no veien més que una foto per a compartir.

A poc a poc, les hores van anar passant, i la festa continuava arrossegant-se amb la mateixa inèrcia que un riu que ja no té profunditat. Les comissions falleres, abans l'ànima de la festa, semblaven un grup de funcionaris que es reunien més per complir un deure que per celebrar alguna cosa genuïna.

Els crits de "visquen les falles!" es fonien amb els esclafits de pólvora, però res no era tan fort com el silenci de les converses perdudes. La gent ja no discutia sobre el tema de la falla, ni sobre les estratègies de plantà. Els interessos havien canviat: la política, els patrocinis i els diners manaven ara més que les tradicions del poble.

L'última vegada que Jaume va sentir que alguna cosa es podria salvar va ser eixa vesprada, quan un grup d'amics de tota la vida es va reunir al bar del barri. El vell "Bar Estadio", un dels últims refugis de la veritable essència del barri, era ara gairebé buit. Les taules estaven cobertes de la pols que deixava la nova societat. Els homes que s'hi asseien ja no tenien l'ànima del poble; els seus rostres reflectien un cansament que només es trobava en aquells que havien deixat que la vida els arrossegara sense oposar resistència. Un dels més joves, Toni, va intentar donar un cop d'ànim a la conversa, proposant que es muntara una falla "diferent", més moderna, amb colors vius, amb més d'aquella fusta vella que feia olor de poble. Ningú no va contestar immediatament. Alguns no van fer ni cas, d'altres van somriure despectivament.

Aquell silenci va ser el crit més gran. Jaume va alçar la vista i va veure les cares d'aquells homes, envellits per les grans obres que ells mateixos havien creat, pel pes de la història que ja no volia ser escrita. No era una història d'escultura, ni de foc, ni de pólvora. Era la història d'un poble que s'acabava de veure a través de l'espill de la seua pròpia decadència. La seua identitat havia desaparegut darrere de les llums brillants de la festa que ja no pertanyia a ningú. La veritat era que la gent ja no sabia per què celebrava, només que havia de celebrar perquè el calendari ho marcava. Tot era una gran representació, una gran obra de teatre que ningú volia deixar de representar per por de perdre's alguna cosa, per por de perdre's a si mateixos.

Quan la nit va caure i les primeres espurnes van començar a elevar-se en l'aire, l'última imatge de Jaume va ser la d'un poble que es cremava lentament. Els veïns, amb els ulls brillants, però buits, aplaudien les flames, sense saber que en aquell fum hi havia més que la mort d'una falla: era la mort d'un poble que es va perdre a si mateix en la imatge d'un foc artificial.